

UNESCO

Årsmelding 2009 | Den norske UNESCO-kommisjonen

Siden krig
har sitt opphav i
menneskesinnet, er det i
menneskesinnet at
forsvaret for fred må
bygges opp

FNS ORGANISASJON FOR

UTDANNING

VITENSKAP

KULTUR

KOMMUNIKASJON

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) er FNs organisasjon for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon. Organisasjonens mandat er å bidra til fred og sikkerhet ved å fremme samarbeid mellom nasjoner innen de fire fagområdene.

For UNESCO er det ikke nok å bygge skoler i fattige land eller å publisere nye vitenskapelige funn. Utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon er midler for å nå et mye mer ambisiøst mål: Å bygge fred i menneskenes sinn. UNESCOs konstitusjon fastslår at «...siden krig har sitt opphav i menneskesinnet, er det i menneskesinnet forsvaret for freden må bygges opp».

- 3 Forord
- 4–5 Den norske UNESCO-kommisjonen: Bindeleddet
- 6 Møteplass for 193 nasjoner
- 7 – Aldri nok dialog, sier ny generaldirektør
- 8–9 Tung skute på rett kurs
- 10–11 Utdanning: Livslang læring i kampen mot fattigdom
- 12–13 Vitenskap: Små molekyler og store spørsmål
- 14–15 Kultur: Vil belyse de vanskelige spørsmålene
- 16–17 Kommunikasjon: Etisk journalistikk og klimaformidling
- 18 Arbeidsområder
- 19 Regnskap

Et år fylt med ny kunnskap og inspirasjon

Denne UNESCO-kommisjonen ble utpekt i 2009, og startet sitt første arbeidsår med et besøk i UNESCOs hovedkvarter i Paris. Møtet med organisasjonens ledere for utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon skapte en bedre forståelse for organisasjonens indre liv, og vil være svært nyttig i vårt videre UNESCO-arbeid.

Kommisjonen avsluttet 2009 under ny ledelse i UNESCO. Irina Bokova er organisasjonens første kvinnelige generalsekretær. Hun har møtt store forventninger, mye fordi hun har markert en tydelig vilje til særlig å ta grep om jenters og unge kvinners utdanning.

Innenfor organisasjonens fire arbeidsområder har den sittende norske UNESCO-kommisjonen valgt å fokusere på FNs tusenårs mål om utdanning for alle, de etiske dimensjonene ved teknologi og forskning, spesielt innen klima, oppfølging av UNESCOs konvensjoner om vern av kultur- og verdensarv og ytringsfrihet og sikkerhet for journalister. Kommisjonen har fått ny kunnskap og inspirasjon gjennom deltakelse i viktige internasjonale konferanser, som igjen har lagt grunnlag for gjennomføringen av seminarer her i Norge. Den støtter et omfattende prosjekt for journalister i Midt-Østen, og har gjenopplivet den norske komiteen for UNESCO-programmet Verdens Dokumentarv.

Den norske UNESCO-kommisjonen skal gi råd og bistå norske myndigheter i arbeidet med å utforme og samordne norsk UNESCO-politikk. Kommisjonen skal også arbeide for å gjøre organisasjonens mål og oppgaver kjent i Norge, og bidra til å skape interesse for UNESCOs virksomhet. Etter ett års arbeid kan jeg trygt si at vi ivaretar mandatet. Vi arbeider på mange plan, og tar med oss flere aktiviteter inn i et nytt år. Samtidig ser vi gode muligheter for å etablere samarbeid med søsterorganisasjoner internasjonalt, i prosjekter som kan utvikle og styrke de fire UNESCO-områdene.

Vigdis Lian

Vigdis Lian
leder for Den norske UNESCO-kommisjonen

Den norske UNESCO-kommisjonen Postadresse: Kunnskapsdepartementet, Postboks 8119 Dep, 0032 Oslo.
Besøksadresse: Akersgaten 44, Y-blokka. E-post: natcom@unesco.no, www.unesco.no og www.unesco.org
Telefon: 22 24 70 55. Faks: 22 24 27 32

Tekst: Tonje Robertsen. Bidrag fra Einar Steensnæs, Reidun Veia og Kjetil Haanes.
Design: Fete typer. Trykk: cddu. Foto: Michel Ravassard/UNESCO s. 6 og 7, istockphoto/ Hanquan Chen s. 9,
GMR Akash/UNESCO s. 10, Istock/René Mansi s. 12, Casper Linnestad, Bioteknologinemnda s. 13,
istockphoto/Michel de Winter s. 15, Manoocher/UNESCO s. 16, Kjetil Haanes s. 17.

Den norske UNESCO-kommisjonen: Bindeleddet

Medlemmer av UNESCO-kommisjonen (2008–12)

Vigdis Lian
leder

Ragnhild Dybdahl
avdelingsdirektør,
NORAD

Randi Ertesvåg
avdelingsdirektør,
ABM-utvikling

Laila Fossum
avdelingsdirektør,
Utdanningsdirektoratet

**Jan Monteverde
Haakonsen**
spesialrådgiver,
Forskningsrådet

Kjetil Haanes
journalist og
tidligere styreleder,
Norsk Presseforbund

Peter M. Haugan
professor,
Geofysisk institutt,
Universitetet i Bergen

Alf Håkon Hoel
professor,
Institutt for statsvitenskap,
Universitetet i Tromsø

Jan Henry Keskitalo
høyskolelektor
Samisk høgskole

Jens Kihl
styremedlem, Landsrådet for
norske barne- og ungdoms-
organisasjoner (LNU)

Eldrid Njåten Lyng
lektor, medlem av
Utdanningsforbundet

Cliff Moustache
kunstnerisk leder,
Nordic Black Theatre

Harsha Ratnaweera
prosjekt- og
innovasjonsdirektør, NIVA

Eli Skogerbø
professor, Institutt for medier
og kommunikasjon,
Universitetet i Oslo

Tom Thoresen
direktør, Medietilsynet

Reidun Vea
seksjonssjef,
Riksantikvaren

UNESCO er den eneste FN-organisasjonen som har et globalt nettverk av nasjonalkommisjoner, oppnevnt av medlemsstatenes respektive regjeringer. Per i dag finnes det 196 nasjonalkommisjoner på verdensbasis. Deres oppgave er å knytte tettere bånd mellom det sivile samfunn og fagmiljøene innenfor organisasjonens fire kompetanseområder.

Den norske UNESCO-kommisjonen består av personer fra relevante fagmiljøer, underliggende etater og sivil sektor. Sammensetningen av medlemmene skal reflektere UNESCOs fire kompetanseområder: utdanning, vitenskap, kultur og kommunikasjon. Kommisjonen består av 16 medlemmer som sitter i fire år og ledes av Vigdis Lian.

Den nåværende kommisjonen ble oppnevnt av Kunnskapsdepartementet høsten 2008, og vil sitte frem til 2012. Den har vedtatt å prioritere rådgiverrollen overfor norske myndigheter, og vil arbeide for å styrke sin internasjonale rolle. Kommisjonen skal også bidra til å gjøre UNESCOs idéer og virksomhet kjent i Norge.

Kunnskapsdepartementet er ansvarlig UNESCO-departement, og har sekretariatsansvar for Den norske UNESCO-kommisjonen.

DEN NORSKE UNESCO-DELEGASJONEN I PARIS PR. 31.12.09

Harald Neple ambassadør
Ole Briseid nestleder
Alf Vestrheim 1. ambassadesekretær
Kristin Karlsen assistent

UNESCO-SEKRETARIATET I KUNNSKAPSDEPARTEMENTET PR. 31.12.09

Stig Helge Pedersen generalsekretær
Mari Hareide seniorrådgiver
Jostein Osnes seniorrådgiver
Sidsel Rognerud seniorrådgiver
Tonje Robertsen rådgiver
Susanne Berg-Hansen rådgiver (permisjon til oktober 2010)

KONTAKTPERSONER OG OBSERVATØRER I DEPARTEMENT OG FORVALTNINGSORGAN PR 31.12.09

Utenriksdepartementet **Thomas Dahl** rådgiver
Kulturdepartementet **Åse Vøllo** underdirektør
Miljøverndepartementet **Ingunn Kvisterøy** seniorrådgiver
Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet **Wenke Brenna** seniorrådgiver
Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet **Einar Saga** seniorrådgiver
Helse- og omsorgsdepartementet **Ole T. Andersen** avdelingsdirektør
Kunnskapsdepartementet **Tove Lyngra** seniorrådgiver
Utdanningsdirektoratet **Merete Bækkevold** Norsk ASPnet-kordinator

ANSVARLIGE FAGDEPARTEMENT I NORGE:

- Utdanning og vitenskap: Kunnskapsdepartementet
- Kulturpolitikk og kultur- og miljøkonvensjoner: Kulturdepartementet, Miljøverndepartementet og Utenriksdepartementet
- Mediepolitikk og informasjons- og kommunikasjonsteknologi: Kulturdepartementet og Utenriksdepartementet
- Urfolksspørsmål: Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Kulturdepartementet
- Bioteknologi og bioetikk: Helse- og omsorgsdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet
- Klima og miljøforvaltning: Miljøverndepartementet

Møteplass for 193 nasjoner

UNESCOS 35. generalkonferanse ble avholdt fra 6. til 23. oktober i 2009. Generalkonferansen møtes hvert andre år, og er UNESCOs høyeste organ. Her deltar representanter fra alle de 193 medlemslandene, ofte på ministernivå. Andre internasjonale organisasjoner og NGO-er deltar gjerne som observatører.

Generalkonferansen fastsetter rammene for UNESCOs videre arbeid ved å godkjenne organisasjonens program og budsjett for to år framover. Den tar også beslutninger rundt et stort antall viktige saker innenfor organisasjonens kompetanseområder.

KRITISK FOR TUSENÅRSMÅLENE

Årets norske delegasjon ble ledet av statssekretær i Kunnskapsdepartementet, Lisbet Rugtvedt, og Norges ambassadør til UNESCO, Harald Neple.

– Et sterkt UNESCO er nødvendig for å utvikle normative instrumenter for håndteringen av globale utfordringer, sa statssekretær Rugtvedt i sitt innlegg til generalkonferansen. – Med fem år igjen på å nå FNs tusenårsmål, ligger vi dårlig an. Vi står overfor store vanskeligheter, spesielt med tanke på klimaendringer og fattigdom. Vi trenger handling fra De forente nasjoner nå.

REFORM OG EVALUERING

Hovedprioriteringene for det norske UNESCO-arbeidet under generalkonferansen var nettopp å arbeide for at UNESCO skal bidra til å oppfylle FNs tusenårsmål, særlig

med tanke på målet om grunnutdanning for alle. Arbeidet med FN-reformen One UN ble også tillagt mye vekt, og delegasjonen ønsket gjennomslag for forslaget om en ekstern evaluering av UNESCO.

Den viktigste saken var behandlingen av organisasjonens program og budsjett for de neste to årene. Ettersom Norge hadde sittet i UNESCOs styre og vært direkte involvert i forbedringen av utkastet til program og budsjett, var det viktig for Norge at dette ble vedtatt uten for store endringer.

Norge avsluttet i 2009 sitt arbeid i UNESCOs styre, men ble under generalkonferansen valgt inn i tre underkomiteer: IBE (International Bureau of Education), MAB (Man and the Biosphere Programme) og MOST (Management of Social Transformations Programme).

Den norske rapporten fra generalkonferansen kan lastes ned fra www.unesco.no/sentrale-dokumenter

– Aldri nok dialog, sier ny generaldirektør

Irina Bokova fra Bulgaria ble 15. oktober 2009 valgt til UNESCOs nye generaldirektør for de neste fire årene. Av 173 godkjente stemmer i generalkonferansen fikk Bokova 166.

Hun tok over stillingen etter japanske Koichiro Matsuura, som hadde sittet i ti år. Siden UNESCO ble opprettet i 1946, har organisasjonen hatt åtte generaldirektører. Bokova er den første kvinnen. Dette er også første gangen en person fra den østeuropeiske regionen får denne stillingen.

– Jeg er stolt av å være den første kvinnen som skal lede UNESCO, sa hun i sin innsettningstale, og fremhevet at kvinner verden over kunne se valget av henne også som en styrke for dem selv. – Dette viser at kvinner må ha tilgang til kunnskap og makt for å kunne bidra i samfunnet og ta del i internasjonal politikk.

VIL BIDRA TIL DIALOG

Hun sa også at hun vil være generaldirektør for alle UNESCOs regioner og medlemsland, gjøre UNESCO mer ansvarlig og mer effektiv, bidra til dialog og samarbeid med alle parter og være en sterk støttespiller for solidaritet og rettferdighet.

Irina Gueorguieva Bokova ble født i Sofia i 1952. Før hun ble valgt til generaldirektør, var hun Bulgarias ambassadør til Frankrike og permanent delegat i UNESCO fra 2005 til 2009. Hun har en MBA fra Moscow State Institute of International Relations og har også studert ved universitetet i Maryland og ved Harvard. I løpet av en lang karriere har hun blant annet

vært Bulgarias utenriksminister, statssekretær for europeisk integrasjon og fast representant i FN.

GLOBALISERINGENS SKYGGESIDER

– Øst, vest, nord og sør: jeg vil arbeide for å bygge uttallige broer mellom de ulike delene av verden, som alle er en del av globaliseringen, sa hun. – Vi må være oppmerksomme, for samtidig som globaliseringen har brakt med seg frihet og har hjulpet millioner av mennesker til å bryte ut av fattigdom, er det også en fare for at den vil påtvinge ensartethet i vår flerkulturelle verden.

– Min familie kommer fra en liten by sør-vest i Bulgaria, hvor 80 prosent av befolkningen er muslimer. Jeg vet hva det vil si å leve i et multikulturelt, multireligiøst og multietnisk samfunn. I Bulgarias byer ser man ofte en ortodoks kirke, en moské, en synagoge og en katolsk kirke side ved side, fortalte Bokova om sin egen oppvekst.

– Forpliktelsen til fred bygges hver eneste dag i menneskenes sinn. Byggestenen er utveksling og dialog. Jeg tror oppriktig at dialog mellom kulturer er det beste forsvaret mot det såkalte «clash of civilizations». Det kan aldri bli for mye dialog, og UNESCO er et hus for alle kulturer og dialogen mellom dem.

Norge ble valgt inn i UNESCOs styre for perioden 2006–2009. Den norske representanten var Einar Steensnæs. I januar 2010 arrangerte Den norske UNESCO-kommisjonen et seminar for å markere avslutningen av Norges fire år i styret. Under bringer vi et utdrag av Steensnæs' innlegg med noen av hans refleksjoner etter styreperioden.

EINAR STEENSNÆS

Tung skute på rett kurs

UNESCO er en spennende organisasjon med et bredt nedslagsfelt: utdanning, vitenskap og forskning, kultur og kommunikasjon. Men det er betydelige utfordringer med å få denne store og byråkratiske organisasjonen – med et stort sekretariat og kontorer i mange land – til å fungere smidig, effektivt og handlingsrettet.

I de fire årene vi har lagt bak oss som medlem av UNESCOs styre, har Norge derfor vært en pådriver for en intern reformprosess med fokus på styrket evalueringskultur og resultatbasert styring slik at UNESCO kan effektiviseres med mindre ressursbruk innad og få større slagkraft utad. Vi har også engasjert oss sterkt for at UNESCO skal tilpasse seg den nye FN-reformen One UN.

Det er allerede mye som fungerer bra i UNESCO, for eksempel arbeidet med verdens kulturarv, som er både velkjent og anerkjent. Når vi likevel ønsker reformer, effektivitet og mer handlekraft, er det fordi UNESCO har en stor portefølje med omfattende, prioriterte oppgaver på mange områder på

vegne av FN-familien. Dette er viktige bidrag for å skape fred, en mer rettferdig verden og et verdig, trygt liv for millioner av mennesker som i dag lever i ytterste fattigdom uten grunnleggende menneskerettigheter. Det finnes ikke noe alternativ til UNESCO for disse oppgavene. Derfor må vi satse på organisasjonen og bidra til at den vil være i stand til å forvalte både ansvaret og utfordringene på en god måte.

UTDANNING FOR EN BEDRE FREMTID

Det er neppe tvil om at utdanning er en svært effektiv måte å bringe enkeltmennesker og nasjoner ut av fattigdom på og dermed dempe sosiale og politiske spenninger. Utdanning gir håp om fremtidig arbeid og muligheter for et verdig liv for den enkelte og bidrar også til å bedre landets nasjonaløkonomi. Utdanning bidrar i tillegg til å styrke demokratiet fordi kunnskap og innsikt kvalifiserer befolkningen til aktiv deltakelse i det politiske og sosiale liv. Dette reduserer muligheten for at mindre grupper river til seg makt på udemokratisk vis fordi det brede flertallet ikke kjenner de politiske prosessene.

I økende grad satser verdens regjeringer på utdanning, men det satses ikke nok. Også giverlandene ligger etter med sine bidrag. UNESCO har et særlig ansvar for å fremme retten til utdanning, og Norge har engasjert seg sterkt i Utdanning for alle-programmet. Det er svært viktig at dette arbeidet nå følges opp videre. Skal tusenårsålet om Utdanning for alle nås innen 2015, må UNESCOs globale lederrolle innen utdanning styrkes ytterligere.

TOLERANSE VIA DIALOG

En annen viktig utfordring er knyttet til det filosofen og nobelprisvinneren Elie Wiesel kaller «root causes» – hovedårsaker – til konflikter, krig og terror. Mange konflikter har sitt utspring i følelsen av å bli ydmyket eller ansett som mindreverdige. Okkupasjon og urett kan være slike årsaker. Spenningen mellom ytringsfrihet og religionsfrihet har dominert flere av de større konfliktene i verden og mobilisert store folkemengder til protest i det offentlige rom. Men vi ser samtidig at sterke kulturelle og politiske over- og undertoner også spiller inn. Det kan få dramatiske konsekvenser, som vi for eksempel så i saken om Muhammed-tegningene.

Svært få av de nasjonale og regionale væpnede konfliktene som utspiller seg i verden i dag, skyldes territoriale krav. Først og fremst gripes det til våpen på grunn av sosial uro og nød, åpenbar urettferdighet eller det oppstår konflikter med rot i ulik etnisk tilhørighet, kultur og religion. Denne endringen i konfliktbildet åpner for en bredere tilnærming i arbeidet for

fred og forsoning. Mer kunnskap gir mindre frykt. Veien til større forståelse, toleranse og respekt går gjennom bedre kunnskap om hverandres forskjellighet og ved å etablere en bredere dialog mellom ulike interessegrupper.

Her har UNESCO, med sitt kulturansvar, en stor og viktig oppgave. FNs hovedforsamling har erklært 2010 for å være Det internasjonale året for tilnærming (rapprochement) mellom kulturer, og UNESCO har fått ansvaret for den praktiske gjennomføringen av ulike tiltak i denne sammenheng.

VEIEN VIDERE

Når vi nå forlater plassen i UNESCOs styre, må vi huske at jobben på ingen måte er gjort. Norge må fortsette arbeidet for at organisasjonens midler kan bli bedre og mer effektivt utnyttet med skarpere fokus på UNESCOs prioriterte oppgaver, ikke minst med tanke på utdanning. Forholdet mellom input og output av ressurser i organisasjonen må bedres ytterligere, og det må stilles krav til styringssystemer som raskt kan fange opp svakheter i de administrative rutinene.

Organisasjonen UNESCO har noen svakheter, ja. Men den har også vist styrke og evne til å levere på viktige områder. Derfor bør Norge fortsette å spille en aktiv rolle, holde én hånd på rattet og bidra til sette den tunge skuta på rett kurs. Det er også ganske mer givende og interessant enn å sitte som passiv passasjer på dekk!

UNESCOs styre består av 58 medlemsland, og velges av generalkonferansen for fire år. Styret overvåker gjennomføringen av det programmet som generalkonferansen har vedtatt, og kan ta viktige beslutninger mellom generalkonferansene. I tillegg følger styret opp UNESCOs aktivitetsprogram og de tilhørende budsjettvurderinger.

EINAR STEENSNÆS ER SENIORRÅDGIVER VED OSLO-SENTERET FOR FRED OG MENNESKERETTIGHETER. HAN HAR EN LANG KARRIERE INNEN NORSK POLITIKK, OG VAR KIRKE- OG UNDERVISNINGSMINISTER FRA 1989–90 OG OLJE- OG ENERGIMINISTER FRA 2001–2004. FRA 2005–2009 VAR HAN STYREMEDLEM I UNESCO, PARIS.

Livslang læring i kampen mot fattigdom

UNESCO arbeider systematisk med å forbedre utdanningstilbudene på verdensbasis, ettersom kunnskap spiller en nøkkelrolle for sosial og økonomisk utvikling. Det er en tøff oppgave, spesielt fordi 759 millioner voksne ikke har lese-, skrive og regneferdigheter.

LÆRER SHUFIYA AKTER UNDERVISER 12 ÅR GAMLE LABONI I BANGLADESH. MED KUNNSKAPSRIKE VOKSNE, ER DET STØRRE SANSER FOR AT OPPVOKSENDE GENERASJONER FÅR TILGANG TIL OPPLÆRING.

Utdanning for alle er et av Den norske UNESCO-kommisjonens viktigste satsingsområder. I desember 2009 tok kommisjonsleder Vigdis Lian del i den sjette internasjonale konferansen om voksenopplæring, *The International Conference on Adult Education (CONFINTEA)*, i Belém i Brasil. Tema for konferansen var politikkutvikling rundt, og finansiering av, voksenopplæring og ikke-formell utdanning.

CONFINTEA samlet politiske representanter fra UNESCOs medlemsland, FN-organer, en rekke NGO-er og aktører fra privat sektor. Norge var representert med en delegasjon på ti personer, ledet av politisk rådgiver Sylvi Bratten fra Kunnskapsdepartementet. I tillegg var Åse Kleveland engasjert av UNESCO som debattleder under konferansen. Den norske delegasjonen fokuserte på mulige tiltak for å nå voksne analfabeter på verdensbasis.

759 MILLIONER VOKSNE ANALFABETER

Det anslås at 759 millioner voksne ikke har lese-, skrive- og regneferdigheter. Dette er en alvorlig hindring for personlig økonomisk og sosial utvikling, ikke minst fordi foreldres utdanningsnivå kan ha en avgjørende betydning for hvorvidt deres barn lykkes med sin skolegang. I tillegg har samfunn med en lavt utdannet befolkning gjerne mindre produktivitet og politisk deltakelse enn det ville hatt med en velutdannet befolkning. Og sist, men ikke minst, er utdanning en grunnleggende menneskerett.

Dessverre viser det seg at utdanning for voksne er det EFA-målet der det har vært minst fremgang siden målene ble satt i 2000. Ifølge UNESCO-rapporten *EFA Global Monitoring Report*, som hvert år kartlegger den globale utviklingen mot FNs tusenårsmål om utdanning for alle, vil det fortsatt være 710 millioner voksne uten lese-, skrive- og regneferdigheter i 2015, om vi fortsetter som i dag.

Noen lyspunkter er det, som for eksempel *The National Literacy Mission i India* og *The Literate Brazil Programme*, som begge kan vise til gode resultater. I Kina ble antall analfabeter redusert med 114 millioner mennesker fra perioden 1985–1994 til perioden 2000–2007.

Samtidig har en gruppe på bare 20 land nesten 80 prosent av verdens voksne analfabeter. Nesten to tredjedeler av disse er kvinner. Kvinner har gjerne mindre muligheter for utdanning enn

menn har. Andelen jenter som begynner på skolen, er også lavere enn andelen gutter. Både ut fra et likestillingsperspektiv og for å styrke kvinner som rollemodeller, mødre og lærere, er satsingen på kvinner i voksenopplæringstiltak viktig. Den norske delegasjonen understreket derfor betydningen av å øke kvinners tilgang til grunnleggende lese- og skriveopplæring.

LETT OVERVEKT

– Voksnes læring er avgjørende for vekst og utvikling i både global og nasjonal sammenheng, og for det enkelte individs muligheter for egen utvikling og selvrealisering, sa Vigdis Lian etter CONFINTEA.

– Jeg hadde stort utbytte av å være del av delegasjonen, jeg har i dag bedre kunnskaper om og har fått mer oversikt over feltet på nasjonalt nivå, noe som er nyttig i det videre kommisjonsarbeidet, sa hun.

– Jeg hadde med mer bagasje på hjemturen enn da jeg reiste. Imidlertid slo den ikke ut i overvekt, det var intellektuell bagasje, lett å bære, viktig å ha med hjem.

Den norske UNESCO-kommisjonen vil ta med seg de internasjonale perspektivene i sitt videre arbeid med målet om utdanning for alle. Kommisjonen er blant annet sekretariat for referansegruppen til EFA-forum, hvor Kunnskapsdepartementet, Utenriksdepartementet, Norad og Unicef Norge også sitter. I tillegg sitter Vigdis Lian i Voksenopplæringsforbundets arbeidsgruppe for Læringsdagene – en kampanje for å synliggjøre læringstilbud for voksne.

EFA-forum ble etablert etter *World Education Forum* i Dakar i 2000, og skal være en pådriver for norsk innsats på området. Forumet skal spre informasjon og engasjement for EFA i Norge gjennom blant annet å arrangere debattmøter om aktuelle problemstillinger knyttet til EFA. Målgruppen for forumet er utdannings- og forskningsmiljøer, myndigheter, frivillige organisasjoner og andre som er engasjert i utdanning for utvikling. I 2009 ble det arrangert to EFA forum. Forumet i januar stod for norsk lansering av *Education for All Global Monitoring Report 2009, Overcoming inequality: why governance matters*. Her ble også rapporten fra høynivåmøtet om EFA i Oslo i desember 2008 presentert. EFA-forum i september satte fokus på *Technical and Vocational Skills Development*.

Utdanning er en grunnleggende menneskerettighet, som UNESCO regner som et av de mest effektive virkemidlene mot fattigdom. UNESCO-programmet Utdanning for alle (*Education for all*, eller EFA) er en del av FNs innsats for å nå tusenårsmålene, og har som ambisjon at alle skal ha tilgang til grunnutdanning innen 2015.

Små molekyler og store spørsmål

Hva er liv? Og kan vi gjenskape det? Disse og andre store spørsmål ble presentert av den verdenskjente gen-forskeren Craig Venter under konferansen Small Molecules – Crucial Questions i januar 2009.

GENFORSKNING BYR PÅ STORE MULIGHETER OG MANGE KONTROVERSER.

Konferansen ble arrangert av Bioteknologinemda og Den norske UNESCO-kommisjonen i samarbeid med Universitet i Oslo, Universitetet for miljø og biovitenskap og Polyteknisk Forening. Den ble holdt på Edderkoppen teater i Oslo, og selv med en fullsatt 650-seters sal, var ventelistene lange. H.M. Kong Harald var til stede. Årningstalen ble holdt av Forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland.

Interessen for genteknologiske spørsmål er altså stor. I tillegg var konferansens hovedattraksjon Craig Venter, som TIME Magazine kalte en av verdens ti mest betydningsfulle personer i 2008. Hans interessefelt omfatter kartlegging av enkeltpersoners arvemateriale, mikroorganismer i dype havområder og skaping av syntetisk liv.

Å KJENNE SEG SELV

Venter har en svært sentral rolle i moderne bioteknologi. Han ledet selskapet Celera i kappløpet om sekvensering, eller kartlegging, av det menneskelige genomet (altså rekkefølgen av basene i menneskets DNA). Det helt spesielle er at Venter kartla og publiserte sitt eget arvestoff. Funnene fastslo at han har økt risiko for større ørevoksproduksjon enn vanlig og for å utvikle Alzheimers og antisosial oppførsel.

Funnene har blitt brukt som eksempel på at man ved å kjenne sitt eget DNA kan starte forebyggende tiltak, men også på at vissheten om fremtidig sykdomsrisiko kan være en belastning for den enkelte.

SYNETISK LIV?

I genteknologien står vi overfor store spørsmål, sa Venter. Hva er liv? Kan vi digitalisere det? Kan vi dele det opp til sine minste grunnelementer? Kan vi gjenskape liv eller skape nytt liv ut fra digitale data?

Ifølge en undersøkelse utført i 2008 av Norstat for NRK, svarte 40 prosent at det burde være forbudt å skape kunstig liv i laboratoriet, mens 34 prosent mente at det burde være tillatt.

Venter, på sin side, arbeider mye med syntetisk biologi. I stedet for å studere celler slik de er fra naturens side eller forsøke å forandre eksisterende celler med genteknologi, ønsker syntetiske biologer å bygge cellene selv fra bunnen av med akkurat de egenskapene de ønsker. Målene kan være å skape

bakterier som kan brukes til å bekjempe alvorlige sykdommer, eller å modifisere alger slik at de kan omdanne CO₂ til andre organiske stoffer, og på den måten bidra i kampen mot klimaproblemene.

SIKKERHET VIKTIG

Etter hovedinnlegget fulgte en paneldebatt med professorene Nils Christian Stenseth fra Universitet i Oslo og Terje Traavik fra Universitetet i Tromsø, journalist Kathrine Aspaas og viseskonersjef Bjørn Fuglaas fra GE Healthcare.

På spørsmål om risiko svarte Venter at et hovedelement ved fremstillingen av nye organismer er sikkerhet, og at man enkelt kan bygge inn sikkerhetsmekanismer i syntetiske organismer.

MULIGHETER OG UTFORDRINGER

– Potensialet for viktige gjennombrudd innen medisin, genforskning, matproduksjon, energi, industri og mange andre felt, er enorme, sa UNESCO-kommisjonens leder Vigdis Lian i sin oppsummering.

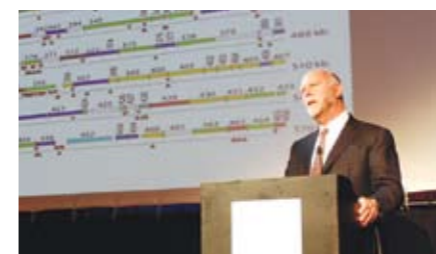
– Vi må utvikle disse mulighetene på en best mulig måte, slik at de bidrar positivt for mennesket og miljøet.

Hun advarte samtidig mot risikoen ved å bevege seg inn i ukjent farvann.

– Vi ser også faren for negative konsekvenser og misbruk av disse teknologiene. Den raske utviklingen i teknologi og forskning på selve essensen av liv må tas opp på globalt nivå for at vi skal kunne takle de etiske implikasjonene av den.

UNESCO spiller her en viktig rolle med sitt arbeid med å identifisere universelle prinsipper for forskning og teknologi basert på etiske refleksjoner. Dette gjør organisasjonen blant annet ved å fremme internasjonale konvensjoner og instrumenter relatert til Menneskerettighetserklæringen og ved å utvikle etiske prinsipper og rekommandasjoner. UNESCOs to biotikk-komiteer International Bioethics Committee (IBC) og Intergovernmental Bioethics Committee (IGBC), samt Verdenskommisjonen for etikk i vitenskap og teknologi (COMEST), er vesentlige i dette arbeidet.

UNESCO er det eneste FN-organet med et spesifikt mandat til å fremme vitenskap. Det overordnede målet er å bidra til bærekraftig utvikling gjennom vitenskapspolitikk og kunnskap. UNESCOs vitenskapsarbeid er delt inn i to hovedområder: naturvitenskap og samfunnsvitenskap.

GENFORSKEREN CRAIG VENTER, I 2008 UTPEKT TIL EN AV VERDENS TI VIKTIGSTE PERSONER AV TIME MAGAZINE, VAR HOVEDATTRAKSJON PÅ KONFERANSEN «SMALL MOLECULES – CRUCIAL QUESTIONS».

Vil belyse de vanskelige spørsmålene

UNESCOS konvensjon for vern av verdensarven trådte i kraft i 1972. Formålet var å kartlegge, verne og formidle kultur- og naturarv med såkalt fremragende universell verdi, og overlevere denne arven til fremtidige generasjoner. En internasjonal komite er ansvarlig for gjennomføringen av konvensjonen, og avgjør hvilke steder som skal bli innskrevet på verdensarvlisten. Komiteen gjennomgår også rapporter om tilstanden for de stedene som allerede står på listen, og stiller krav til stater om forbedringer dersom stedene ikke er godt nok forvaltet. Om den fremragende universelle verdien ødelegges, kan komiteen slette stedet fra verdensarvlisten.

Sletting fra listen har pr i dag skjedd i to tilfeller. Oryx-reservatet i Oman ble slettet i 2007. Dette skjedde fordi antall arabiske oryx-antiloper var redusert fra 450 i 1996 til kun 65 i 2007, hovedsakelig på grunn av kryptskyting og manglende forvaltning. Da bortimot 90 prosent av landområdet også ble åpnet for oljeleting, var det utelukket å fortsatt ha det på verdensarvlisten. I 2009 ble Elben-dalen i Dresden slettet fra listen etter at man startet byggingen av en ny motorvei gjennom kulturlandskapet.

Kommisjonen tror at denne typen slettingen fra listen vil bidra til å gjøre stater mer påpasselige med å sikre verdiene knyttet til verdensarvstedene. Hvis verdensarvlisten fortsatt skal ha troverdighet må kravene til autensitet, integritet og framragende universell verdi tilfredstilles, ikke bare i nominasjonene men også i statenes oppfølging og forvaltning.

PÅ KOMITÉ-MØTE I SEVILLA

På møtet for verdensarvkomiteen i Sevilla i 2009, var Reidun Vea representant for Den norske UNESCO-kommisjonen. Vea opplevde at møtet åpnet for viktige diskusjoner om konvensjonens fremtid, og la til rette for gode gjennomganger av statusrapporter for i alt 147 verdensarvsteder.

Hun så det som positivt at steder som ikke blir forvaltet på en skikkelig måte, tas av listen.

– At Elbendalen gjennom Dresden ble tatt av listen, var en viktig prinsipiell avgjørelse og en advarsel til andre som vurderer å tøyne grensene for landenes forpliktelse til bevaring, sier Vea.

Ifølge konvensjonen skal den internasjonale verdensarvkomiteen bestå av representanter som er sakkyndige på området kultur- eller naturarv. I dag er ikke det lenger tilfelle, ifølge Vea. Debatten blir stadig mer politisert. Flere stater stiller med en politiker som delegasjonsleder, og det er ofte politiske posisjoner heller en fag som ligger til grunn for vurderinger. Dessverre fører dette til at steder som ikke bør bli innskrevet, blir innskrevet, og omvendt.

KOMMISJONENS OPPFØLGING

Den norske UNESCO-kommisjonen er ikke involvert i søknadsprosesser for norske nominasjoner. Dette er det Miljøverndepartementet og Riksantikvaren som tar seg av. Men kommisjonen ønsker å arbeide med å gjøre formålet med konvensjonen kjent i Norge, og å løfte fram spørsmål rundt hva det egentlig innebærer å få et sted innskrevet på listen og hvilke forpliktelser dette medfører både lokalt og nasjonalt. Den ønsker også å belyse de internasjonale debattene om kvalitet og forvaltning.

UNESCO-kommisjonen vil derfor i de neste årene engasjere seg i informasjonsarbeid på området, med produksjon av eget skriftlig materiale, utstillinger og norske oversettelser av UNESCO-publikasjoner. I 2012 er verdensarvkonvensjonen 40 år, og kommisjonen ser fram til å feire det arbeidet som så langt er gjort med å kartlegge, verne og formidle menneskehetens felles arv, slik at den kan overleveres til fremtidige generasjoner.

Det er bred enighet om at bevaring av verdensarven er viktig. Men det er store diskusjoner rundt hvor lang listen bør være, dens geografiske og tematiske balanse og hvordan man sikrer kvaliteten på innskrevne steder. UNESCO-kommisjonen vil arbeide fram mot 2012, verdensarvkonvensjonens 40-års-jubileum, for å belyse disse.

VERDEN SARVEN OMFATTER BÅDE KULTUR OG NATUR. BILDET ER FRA NATUROMRÅDET HA LONG BAY I VIETNAM, SOM BLE INNSKREVET PÅ VERDEN SARVLISTEN I 1994. BUKTEN HAR RUNDT 1 600 UBEBODDE SMÅ ØYER OG SKJÆR AV KALKSTEIN, OG ET RIKT BIOLOGISK MANGFOLD.

UNESCO er det eneste av FNs organer som har kultur i sitt mandat. Hvis menneskenes kulturelle identitet trues, vil også freden være truet, mener UNESCO. Organisasjonens prioriteringer er å fremme kulturelt mangfold, styrke kulturens bidrag til bærekraftig utvikling, bidra til etablering av en fredskultur og beskytte og øke kulturarv på en bærekraftig måte.

DE STORE DISKUSJONENE

1. Hvor omfattende skal listen være? I dag står 890 steder på listen, og det er en viss bekymring for at om den blir lengre, devalueres den.
2. Hvordan sikrer man kvalitet? Listen skal bestå av steder som har fremragende universell verdi, men det er flere eksempler på innskrivninger der nasjonal prestisje betyr mer enn kvaliteten på stedet. Dette svekker listens troverdighet.
3. Hvordan sikrer man god forvaltning? Det er statene med steder som har verdensarvstatus, som har ansvar for å sørge for langsiktig vern og forvaltning.
4. Hvordan sikrer man geografisk balanse? Av de 890 stedene som er innskrevet, ligger 440 (49 prosent) i Europa og Nord-Amerika. Den internasjonale komiteen oppfordrer stater og regioner med mange steder på listen til å begrense seg.
5. Hvordan sikrer man tematisk balanse? Av de 890 stedene på listen, er 689 kulturarv, 176 naturarv og 25 en blanding av kultur- og naturarv.

Etisk journalistikk og klimaformidling

UNESCOs kommunikasjonssektor har dei siste åra styrkt arbeidet for ytringsfridom, pressefridom, medieavhengigheit, mediepluralisme og tryggleik for journalistar.

TO MENN REDIGERER KABUL WEEKLY, DEN FØRSTE UAVHENGIGE AVISA I AFGHANISTAN. AVISA BLIR STØTTA AV UNESCO, AINA OG REPORTERS SANS FRONTIERS. UNESCO SER PÅ ÅPEN TILGANG TIL INFORMASJON SOM HEILT NAUDSYNT FOR Å KUNNA BYGGJE EIT VELFUNGNERANDE DEMOKRATI.

Dei to viktigaste kommunikasjonsprosjekta for den norske UNESCO-kommisjonen i 2009 var støtte til programmet *Ethical Journalism as a Key to Middle East Peace* og deltaking i konferansen *Broadcast Media and Climate Change*.

JOURNALISTISKE UTFORDRINGAR I MIDT-AUSTEN

UNESCO-kommisjonen støttar eit omfattande prosjekt som det internasjonale journalistforbundet (IFJ) har starta i Gaza og på Vestbreidda. Prosjektet heiter *Ethical Journalism as a Key to Middle East Peace*, og er finansiert av Utanriksdepartementet. Prosjektet har hovudfokus på styrking av den journalistiske profesjonaliteten gjennom heving av journalistisk kvalitet, uavhengigheit, tryggleik og styrking av det palestinske journalistforbundet.

Den første konferansen vart halden i Ramallah i november 2009. Deltakarane skulle møtast både i Gaza og Ramallah og samarbeide via videolink, men det viste seg at møtet berre kunne gjennomførast i Ramallah, med 60 deltakarar. Parallelsamlinga i Gaza vart først hindra av israelske styresmakter og deretter stoppa av Hamas. Kjetil Haanes, norsk journalist og medlem av UNESCO-kommisjonen, er ein av prosjektleiarane. – Palestinske journalistar vert pressa frå alle kantar, og arbeider ofte med stor fare for sitt eige liv, seier han. – At vi møter motstand, viser berre at prosjektet er viktig.

Etter at Hamas tok over styringa av Gaza-stripen i juni 2007, slit journalistar stadig meir som eit resultat av maktkampen mellom Fatah og Hamas. Ifølgje Reporters Without Borders har arrestasjonen av journalistar i dei palestinske områda blitt ein velbrukt metode i det politiske spelet. I tillegg er journalistane også sårbarare for åtak frå det israelske militæret.

Ved utgangen av 2009 var planen at IFJ skulle arrangere ein ny konferanse i Gaza så snart prosjektleiinga kunne få innreiseløyve. Vidare skal det utviklast materiell om aktuelle journalistfaglege tema, og haldast samlingar for lokale journalistar i ulike byar på Vestbreidda. Samlingane vil ta for seg etiske retningslinjer for journalistisk arbeid, redaksjonell sjølvstende og krig og valrapportering. Jobben med å få til lokale og regionale samlingar vil halde fram i 2010.

Den norske UNESCO-kommisjonen vil støtte prosjektet vidare for å heve kvaliteten på det journalistiske arbeidet og styrkje tryggleiken for journalistar og deira uavhengigheit i regionen.

MEDIA OG KLIMAENDRINGAR

I september 2009 arrangerte UNESCO konferansen *Broadcast Media and Climate Change*. Også her deltok Kjetil Haanes frå den norske UNESCO-kommisjonen. Tema for konferansen var kvalitetsmessig heving av reportasjar om klimaendringar, og auka journalistisk fokus på klima. Det var også eit mål å oppmøde allmennkringkastingsselskap til fullt ut å ta si rolle som samfunnsopplysjar om klimatrusselen alvorleg, og å leggje til rette for internasjonalt samarbeid om utvikling og utveksling av program om klima.

Det vart oppmøda om solidaritet mellom medieaktørar og til ansvarleggjing av media i spørsmål om klimaendringar. Dette er i seg sjølv positivt, meinte Haanes, men ein skal vere varsam med å leggje for sterke føringar på medieaktørar.

– Det var fleire aktørar som utfordra den frie og uavhengige journalistikken i sin iver etter å få fram budskapet, noko som er uheldig, seier han. – Det er også eit spørsmål om ikkje det er like viktig å kurse vitskapsfolka i å formidle sin kunnskap på ein lett tilgjengelig måte, som det er å kurse journalistar i å forstå alvoret.

Konferansen illustrerte også tydeleg at det er store skilnader mellom kva type ressursar som er tilgjengelege i kringkastingsfeltet i ulike land. God klimajournalistikk er krevjande både kunnskapsmessig og utstyrmessig. Spesielt frå afrikanske land vart behovet for støtteordningar for å finansiere journalistikk og TV-produksjon om klima påpeikt. Rundt 250 representantar frå over 100 land deltok i konferansen, og utviklingslanda var best representert. Haanes skulle også gjerne sett at representantar frå kringkastingselskapa i Noreg, Sverige eller Danmark deltok.

– Den manglande interessa er skuffande sett i eit internasjonalt solidarisk perspektiv, ettersom NRK og andre nordiske kringkastingselskap har mykje å bidra med gjennom samarbeid og kontakt med andre medieselskap i utviklingslanda.

– Noko av det mest positive ved konferansen var at fleire leiarar for kringkastingselskap gjorde avtale om utveksling av allereie publisert materiell om klimatrusselen, seier Haanes. Det vart også delt ut gratis materiale frå NGO-ar og TV-produsentar. Verdsbanken tilbød partnerskap om produksjon av TV-materiale.

Eitt av hovudmåla for UNESCOs kommunikasjonssektor er å byggje eit inkluderande kunnskapssamfunn gjennom informasjon og kommunikasjon. For å få til dette, arbeider organisasjonen for fri flyt av idéar og universell tilgang til informasjon, og kulturelt mangfald i media. I tillegg har UNESCO ansvar for to kommunikasjonsprogram: Det internasjonale programmet for kommunikasjonsutvikling (IPDC) og Informasjon for alle-programmet (IFAP).

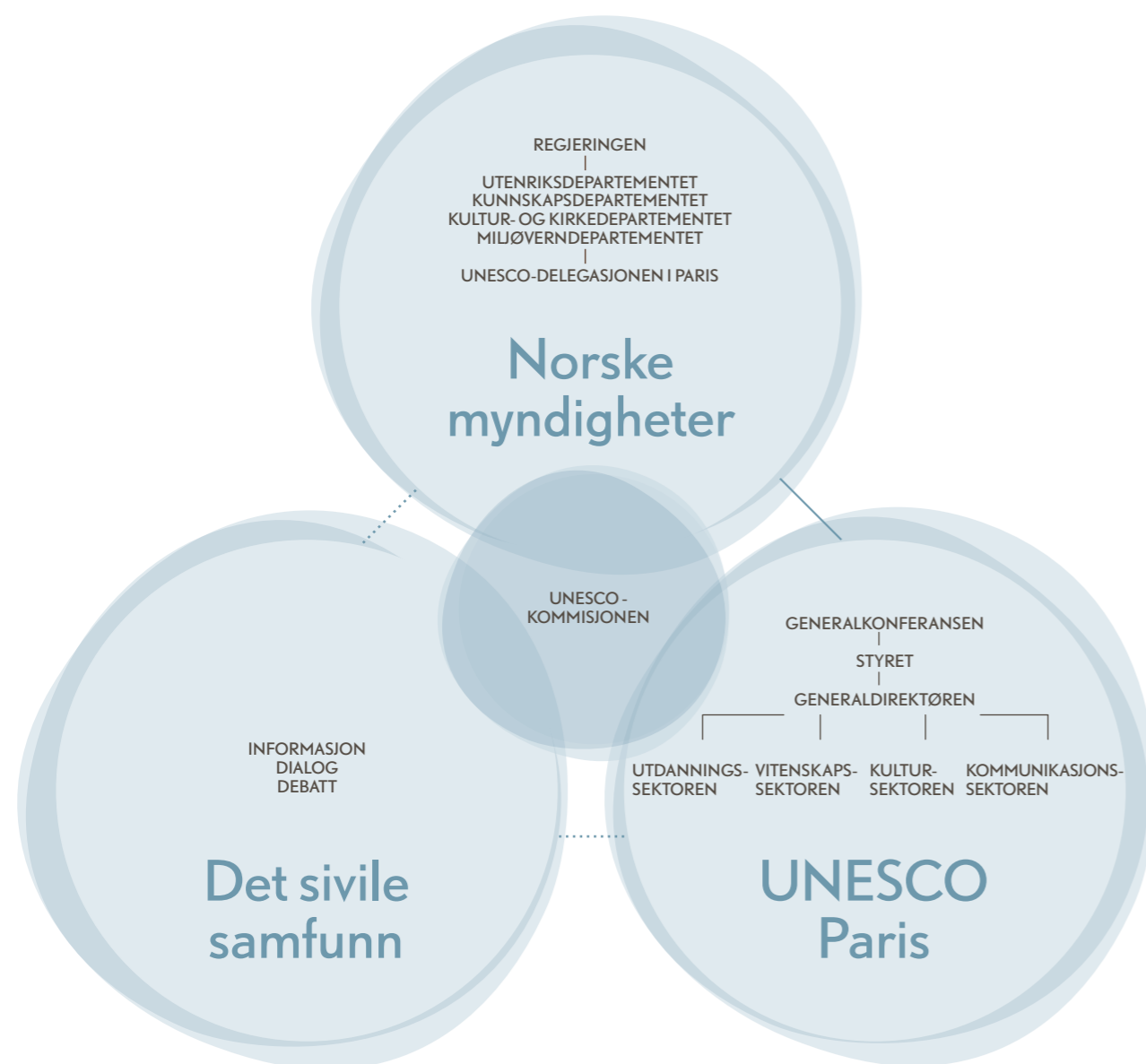

60 JOURNALISTAR DELTOK PÅ KONFERANSEN I RAMALLAH I NOVEMBER 2009. KONFERANSEN VAR EIN DEL AV ETHICAL JOURNALISM-PROSJEKTET SOM UNESCO-KOMMISJONEN STØTTAR.

Arbeidsområder

Den norske UNESCO-kommisjonen skal bistå norske myndigheter i utformingen og samordningen av norsk UNESCO-politikk, og være et bindeledd til det sivile samfunn. Kommisjonen kan ta selvstendige initiativ innen de fire fagområdene. Kommisjonen skal også skape interesse for UNESCOs mål

og oppgaver, og gjøre disse kjent i Norge, blant annet gjennom samarbeid med sivil sektor. Kommisjonen kan ta egne internasjonale initiativ, og kan, etter avtale, representere Norge i internasjonale UNESCO-fora.

UNESCO-kommisjonens regnskap for 2009

	Inntekt 2009	Regnskap 2008	Ikke disponert
Inntekter			
Bevilgning for 2009	2 003 000	1 965 183	
Overført fra 2008	96 000		
Utgifter			
Aktiviteter, inkl. administrasjon og reiseutgifter	2 099 000	1 965 183	133 817

Det ble bevilget kr. 2 003 000 til kommisjonens drift og aktiviteter i 2009. I tillegg ble det overført kr. 96 000 fra budsjettet i 2008.

Aktiviteter	Budsjett	Regnskap	
Aktiviteter/oppdrag/samarbeidsprosjekter	765 000	411 089	
Kommisjons- og gruppemøter	350 000	481 013	
Reiser og deltakelse eksterne møter	400 000	570 177	
Driftsmidler/kontor	50 000	29 873	
Informasjon	250 000	196 827	
Godtgjørelse kommisjonsleder	115 000	115 000	
Norges medlemskap i UNESCOs styre	0	161 204	
		1 965 183	133 817

Mindre forbruk på aktiviteter, oppdrag og samarbeidsprosjekter skyldes aktiviteter som helt eller delvis ikke ble iverksatt i 2009. Merforbruk på postene for kommisjons- og gruppemøter, reiser og deltakelse i eksterne møter skyldes blant annet deltakelse under generalkonferansen og CONFINTEA IV. Utgifter til Norges medlemskap i UNESCOs styre ble ført på kapittel 200 på grunn av mindre forbruk på andre poster.

Den norske UNESCO-
kommisjonen